

**JANÁČKOVA AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ
V BRNĚ**

Hudební fakulta

Katedra zpěvu

Studijní obor - zpěv

Jana z Arku v hudbě

Bakalářská práce

Autor práce: Kateřina Hloušková, Dis

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jindřiška Bártová

Oponent práce: PhDr. Alena Borková

Brno 2013

Anotace

Diplomová práce „Jana z Arku v hudbě“ pojednává o legendární postavě Jany z Arku, která byla ztvárněna několika hudebními skladateli. Práce je zaměřena především na hudebně interpretační rozbor postavy v opeře Giuseppe Verdiho – Jana z Arku, Petra Iljiče Čajkovského- Panna orleánská a na zpracování scénického oratoria „Jana z Arku na hranici“ od Arthura Honeggera. Rozbor se týká především pěveckého a hereckého projevu a použití pěvecké techniky v jednotlivých áriích.

Mimo hudebně interpretačního rozboru je u každého díla uveden stručný obsah děje a několik zajímavostí týkající se tématu.

Annotation

Diploma work "Joan of Arc in music" is about a legendary person which was used by big amount of composers in their operas. The work is pointed to a musical interpretation and figure in Verdi opera - Joan of Arc, Peter Ilyich Tchaikovsky - Virgin from Orlean and oratory "Joan of Arc at the border" of Arthur Honegger. Analisis is mostly about acting and singing during the performance and using singing technique in aries. Besides of musical and interpretative analisis are added in all pieces small information about libretto and some interesting facts about theme of the operas.

Bibliografický záznam: Joan of Arc in music

HLOUŠKOVÁ, Kateřina. Jana z Arku (Joan of Arc in music) Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Hudební fakulta, Katedra zpěvu, rok. 2013, počet stran 27, Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Jindřiška Bártová

Klíčová slova

Panna orleánská, Jana z Arku, oratorium, opera, Honegger, Čajkovskij, Verdi

Keywords

Maid of Orleans, Joan of Arc, oratorium, opera, Honegger, Tchaikovsky, Verdi

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Brně, dne: 1. 5. 2013

Jméno Příjmení: Kateřina Hloušková, Dis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. PhDr. Jindřišce Bártové za odborné vedení mé práce.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	PŘEHLED VYUŽITÍ TÉMATU JANY Z ARKU V HUDBĚ, LITERATUŘE, DRAMATU A VE FILMU.....	3
3	GIUSEPPE VERDI – JANA Z ARKU	5
3.1	PREMIÉRA A 19. STOLETÍ	5
3.2	PŘEDSTAVENÍ VE 20. STOLETÍ.....	5
3.3	ROZBOR POSTAVY JANY U VERDIHO	6
4	PETR ILJIČ ČAJKOVSKIJ – PANNA ORLEÁNSKÁ	10
4.1	OBSAZENÍ POSTAV	11
4.2	ROZBOR POSTAVY JANY U ČAJKOVSKÉHO.....	11
5	ARTHUR HONEGGER - JANA Z ARKU NA HRANICI.....	18
5.1	ZPRACOVÁNÍ JANY Z ARKU NA HRANICI	18
5.2	PRŮBĚH DĚJE	22
5.3	ROZBOR POSTAVY JANY U HONEGGERA	23
6	ZÁVĚR.....	25
7	SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ:.....	27

1 Úvod

Téma „Jana z Arku v hudbě“ jsem si vybrala proto, jelikož si myslím, že mu není věnováno tolik pozornosti, kolik by si zasloužilo. V historii se v hudbě toto téma objevilo již několikrát. Ve své první kapitole uvádím přehled využití tématu Jany z Arku s využitím materiálů dramaturga Divadla Josefa Kajetána Tyla v Plzni Zbyňka Brabce. Přestože toto téma oslovilo mnoho skladatelů, nejčastěji hraná ve světě jsou pouze 3 díla, na která jsem se ve své práci zaměřila. Jedná se o Janu z Arku od G. Verdiho, Pannu orleánskou od P. I. Čajkovského a o scénické oratorium Jana z Arku na hranici. U nás se také hraje muzikál O. Soukupa Johanka z Arku.

Je smutné, že se u nás Panna orleánská od P. I. Čajkovského hraje tak málo. Myslím si, že patří ke světovému repertoáru všech významných divadel. Je pravdou, že je tato opera náročná pro všechny zpěváky a orchestr a možná to je pravým důvodem, proč se uvádí jen zřídkakdy. Čajkovského Panna orleánská mě zaujala nejvíce. Měla jsem možnost zazpívat si jednu árii z této opery, ve které se Jana loučí se svým rodným krajem. Velice mě tato hudba nadchla. Je v ní možnost, ukázat procítěnost a výraz a dokonale v ní vynikne barva hlasu.

Mezi další důvody, kvůli kterým jsem si toto téma vybrala, patří obdiv k historické postavě Janě z Arku, která díky své odvaze a víře dokázala velké věci a obětovala svůj život, kvůli své lásce k Bohu. Jelikož, se jedná pouze o legendu a ne historická fakta, rozhodla jsem se, že nebudu uvádět do práce její životopis. Chtěla bych pouze zmínit několik důležitých informací, které hrají velkou roli v legendě o Panně orleánské. Legenda vypráví příběh mladého věřícího děvčete, které začne slyšet hlasy z nebes. Uvádí se, že se jedná o svatou Kateřinu a Markétu. Některé legendy uvádí, že viděla i jiné svaté postavy. Hlasy dívku žádají, aby je poslouchala a udělala vše, co jí řeknou. Jejím posláním je osvobodit Francii od okupování Angličanů. Dívka se rozhodne, že své hlasy vyslyší a vydává se na cestu do Chinonu za Karlem VII., kterému oznamuje, že má být korunován na krále. Král nakonec jejím slovům uvěří a posílá ji do bitvy, kterou Francouzi v čele s Johankou vyhrávají. Lid ji začne prohlašovat za Pannu orleánskou, což má být podle legendy mladá panna, která má zachránit Francii. Následně je Karel korunován. Jana je poslána do dalších bitev, které vyhrává. Je rozhodnuta pokračovat v boji, až do vyhnání

Angličanů ze země. Král se začal její popularity obávat a začal ji dávat menší, ale náročnější úkoly. Roku 1430 zaútočila se svým oddílem na Paříž, ale bitvu prohrála. Následně roku 1431 hájila se svými vojáky pevnost Compiègne, kde byla patrně zradou zajata burgundskými vojáky, kteří byli spojenci Angličanů. Angličané se báli také její popularity a chtěli s touto legendou skoncovat. Koupili ji od Burgundů a nechali ji soudit jako kacířku. Uvádí se, že dne 30. května 1431 byla Jana upálena na rouenském náměstíčku Vieux Marche. Papež Pius X. ji prohlásil 18. dubna 1909 za blahoslavenou a papež Benedikt XV. ji svatořečil 16. května 1920.

Ve své práci se zaměřím především na hudebně interpretační rozbor postavy Jany z Arku v opeře G. Verdiho, P. I. Čajkovského a zpracování scénického oratoria od A. Honeggera.

Dále bych chtěla u každého díla zmínit stručný obsah děje, několik zajímavostí o vzniku díla a vyzdvihnout rozdíly, které se objevují převážně v interpretaci postavy a rozdíly mezi Janou od Verdiho, Čajkovského a Honeggera.

Cílem mé práce je, ukázat na technické problémy, ve zpěvu i v herectví, týkající se postavy Jany z Arku v uvedených dílech. Budu se snažit o vyzdvihnutí a popis těchto problémů a technických prvků v jednotlivých áriích a situacích, ve kterých se Jana bude nacházet.

1 Přehled využití tématu Jany z Arku v hudbě, literatuře, dramatu a ve filmu

Jana z Arku je historická postava, která zaujala velké množství umělců. Postava Jany z Arku se objevuje v hudbě, literatuře, dramatu i ve filmu.

Na hudební scéně se Jana z Arku, často nazývaná jako Johanka, objevila již několikrát. S využitím materiálů dramaturga Divadla Josefa Kajetána Tyla v Plzni Zbyňka Brabce uvádím přehled:

1789 – Gaetano Andreozzi: opera Giovanna d'Arco, ossia La pulcella d'Orléans

1790 – Rodolph Kreutzer: opera Jeanne d'Arc a Orléans

1821 – Michel Carafa: opera Jeanne d'Arc a Orléans

1821 – Robert von Gallenberg: balet Jeanne d'Arc

1827 – Nicolo Vacca: opera Giovanna d'Arco

1830 – Giovanni Pacini: opera Giovanna d'Arco

1837 – Michael William Balfe: opera Joan of Arc

1840 – J. V. von Püttingen: opera Johanna d'Arc

1845 – Giuseppe Verdi: opera Giovanna d'Arco

1876 – August Mermet: opera Jeanne d'Arc

1881 – P. I. Čajkovskij: opera Panna orleánská

1886 – E. N. von Reznicek: opera Die Jungfrau von Orleans

1890 – Charles Marie Widor: baletní pantomima Jeanne d'Arc

1938 – Artur Honegger: scénické oratorium Jeanne d'Arc au bûcher

1956 – André Jolivet: scénické oratorium La vérité de Jeanne

1976 – Giselher Klebe: opera Das Mädchen aus Domrémy

2000 – Ondřej Soukup: muzikál Johanka z Arku

Jana z Arku se dále objevuje v těchto žánrech:

dramatu:

1801 - Friedrich Schiller: Panna orleánská

1923 - George Bernard Shaw: Svatá Jana

1952 – Jean Anouilh: Skřivánek

literatuře:

1997 – Martin Nejedlý: Jana z Arku

1994 – Régine Pernoudová: Život Jany z Arku

filmu:

Francie 1928 – Utrpení Jany orleánské (Passion de Jeanne d'Arc)

USA 1948 – Johanka z Arku (Joan of Arc)

Itálie 1954 – Johanka z Arku u kůlu (Giovanna d'Arco al rogo)

Francie 1962 – Proces Jany z Arku (Procés de Jeanne d'Arc)

Kanada 1999 – Johanka z Arku (Joan of Arc)

Francie 1999 – Johanka z Arku (Jeanne d'Arc)

2 Giuseppe Verdi – Jana z Arku

Opera Giovanna D'Arco nepatří ani ve světě mezi často vyhledávané opery a velice stručně se o ní píše v hudební literatuře a v odborných slovnících.

Opera je Verdiho sedmou operou. Libreto napsal Temistocle Solera podle hry Friedricha Schillera -Panna Orleánská. Příběh o panně Janě je však historicky nepřesný. Podle dostupných informací byla Jana upálena na hranici jako mučednice, ale u Verdiho Jana umírá v boji. Z důvodu cenzury však byla uváděna jako Orietta di Lesbo.

2.1 Premiéra a 19. století

Premiéra opery o prologu a třech dějstvích se konala 15. 2. 1845 v milánské La Scale. Pro Verdiho to však nebyla šťastná premiéra, jelikož na začátku příprav opery začal mít spor s primadonou Erminií Frezzolini, která se objevila již o dva roky dříve ve Verdiho opeře Lombardi alla prima crociata. Po nezdařilém uvedení opery se dozvěděl od svého nakladatele Ricordiho, že ho intendant Bartolomeo Merelli okrádá o jeho honoráře a to již dlouhou dobu. Publikum však přijalo operu velmi pozitivně. Verdi také nesouhlasil s inscenací opery a prohlásil, že do milánské La Scaly už nikdy nevstoupí. Trvalo 36 let, než byla ve Scale uvedena Verdiho další opera – Simon Boccanegra.

Po dalším uvedení opery v Římě, která byla tři měsíce po premiéře v Miláně, musela být opera zbavena všech náboženských prvků. Byla tedy uváděna pod názvem Orietta di Lesbo. Prostředí v opeře se přesunulo na řecký ostrov a z Jany se stala vůdkyně lesbiček, která bojovala proti Turkům.

Po dalších 25 let byla Giovanna D'Arco uváděna po celé Itálii i v Evropě, ale postupem času se hrála čím dál méně.

2.2 Představení ve 20. století

V roce 1951 interpretovala titulní roli Jany v Neapoli, Miláně a Paříži Renata Tebaldi. Americkou premiéru v Carnegie Hall, New Yorku, měla opera Giovanna

D'Arco v roce 1966. Byla uvedena pouze koncertně a v titulní roli vystoupila Teresa Stratas. Jevištní premiéru měla v USA v roce 1976. Uvedl ji dirigent Vincent La Selva na Brooklyn Academy of Music. Opera byla rovněž uvedena koncertně v Avery Fischer Hall v roce 1985 v titulní roli se sopranistkou Margaret Cena.

2.3 Rozbor postavy Jany u Verdiho

V této opeře musí být zpěvačka, která chce zpívat Janu, dokonale technicky vybavená. Měla by zvládat především vysokou polohu sahající do třičárkované oktávy, dále musí mít pohyblivost hlasu a nasazování výšek v naprostém pianu. Zajisté musí dokonale zvládat vedení tónu za pomoci dechové opory. Měla jsem možnost zhlédnout představení se Susan Dunn, ve kterém byla Jana zobrazena převážně staticky. Herecky se zpěvačka soustředila hlavně na procítění jednotlivých árií. Pohybově téměř nic nedělala, pouze občas roztáhla ruce, klekla si, nebo se modlila...

Na rozdíl od Čajkovského, který zdůrazňoval monumentálnost, dramatičnost, barevnost v hlase a psal Pannu orleánskou pouze pro zpěváky, kteří jsou vybaveni velkým hlasem, Verdi klade důraz především na dokonalý pěvecký přednes, v němž může zpěvačka ukázat veškeré prvky pěvecké techniky (piano, velké skoky, ozdoby, běhy, legato). Také doprovod zpěvu je často citlivý, aby mohla dokonale vyniknout zpěvní linka.

Prolog

Scéna první – francouzská obec - Domrény

Karel, francouzský král, který není sice ještě korunovaný, popisuje důstojníkům a vesničanům své vize. Ve snu viděl Pannu Marii, která mu poručila složit meč a přílbu k jejím nohám a vzdát se. Zaznívají zde árie „Sotto una guercia parvemi“ (Pod dubem se mi zdálo), později vyjadřuje svůj smutek a zaznívá árie „Pondo e letal, martirio“ (smrtící břemeno, muka).

Scéna druhá – v lese

Karel přišel na místo, jež mu Panna Marie ukázala ve snu, totiž na mýtinu v lese. Stávala tam socha Panny Marie a Karel uviděl Johanku, jak se modlí za záchranu vlasti. Zaznívá zde árie „Sempre all'alba ed alla sera“ (vždy za úsvitu a večer). Poté má Johanka vize, v níž ji andělé říkají, že se má stát vojákem a vést

Francii k vítězství, zaznívá árie „ Tu sei bella“ (valčík s démony). Ona křičí, že je k tomu připravena. Vše pozoruje její otec Jakub a pláče, protože si myslí, že jeho dcera dala svou duši d'áblu, místo oddanosti králi.

Hudebně interpretační rozbor:

Postava Jany je psaná pro dramatický, nebo mladodramatický koloraturní soprán.

1. Árie Jany začíná recitativem, ve kterém může zpěvačka ukázat svá nosná piana, precizní výslovnost, vyklenuté fráze a virtuóznost. Árie je lyrická a vyžaduje dokonalé zvládnutí techniky bel canta. Na rozdíl od árií Čajkovského Jany zde nejde o dramaticčnost v hlase a hereckém projevu. Verdi napsal árii pro zpěvačku, která zpívá velice kultivovaně s výborným pěveckým přednesem. Využívá různých běhů a piana a také dlouhých a klenutých frází, jež jsou náročné na spotřebu dechu.

2. Árie je ve velice rychlém tempu s rychlými běhy. Je zde důležitá přesná a rychlá výslovnost.

Na závěr prologu zaznívá tercet Jany, Giacoma a Karla VII. Začátek je bez doprovodu a je intonačně náročný. Měl by být převážně v dynamice piano a v pomalém tempu. Až ke konci se tempo náhle zrychlí a také dynamika se mění ve forte. Přidává se doprovod orchestru, který hraje taktéž v dynamice forte. Konec je velmi dramatický.

1. dějství

Angličané jsou poraženi a Francouzi děkují Johance za vítězství. Angličané věří, že Francie vyhrála za pomoci zlých sil. Jakub jde za Talbotem (velitelem anglického vojska) a nabízí svou dceru, protože věří, že je pod vlivem d'ábla. Talbot přesvědčuje vojáky, že jejich porážku nezpůsobily nadpřirozené síly. V Remeši probíhají přípravy ke korunovaci Karla. Janě se stýská po rodném kraji a zaznívá árie „O fatidica foresta...“.

Johanka se chce vrátit ke svému jednoduchému životu, ale Karel ji prosí, ať zůstane a vyznává ji svou lásku. Johanka slyší hlasy a ty ji varují, aby svým citům nepodléhala a ať se vyvaruje pozemské lásce. Přesto ho však doprovází při korunovaci a démoni nad ní triumfují a ona uznává, že zradila své svaté poslání.

Hudebně interpretační rozbor:

Jana zpívá recitativ, v němž zprvu zpívá k nebi a poté o svém smutku. Recitativ je plný emocí. Zpočátku je lyrický a ke konci nabývá dramatičnosti.

Následuje árie, která je opět lyrická a v pomalém tempu. Zpěvačka může ukázat procítěnost a odstínění jednotlivých frází. Tato árie vyžaduje dynamiku mezzoforte popř. piano. Doprovod orchestru je velmi jemný.

Dějství je zakončeno duetem Jany a Karla, kde se střídá rychlé tempo s pomalým a na závěr duetu se přidává sbor, který zní v dálce.

2. dějství

Vesničané se shromáždili v remešské katedrále, aby oslavili Janino vítězství. Francouzští vojáci vedou Karla do katedrály. Jakub předstupuje před lid a obviňuje svou dceru s čarodějnictví - zaznívá árie „Speme al vecchio era una figlia“ (Starý muž naděje byla dcera). Odsuzuje ji i vesničany, kteří ji následují a zpívá árii „Comparire il ciel m'ha stretto“ (Nebe mě donutilo, abych objasnil...). Karel prosí Janu, aby se bránila, ale ona odmítá. Jakubovo obvinění je podpořeno hromy a blesky. Lid tomuto obvinění nakonec uvěří a označuje ji za čarodějnici.

Hudebně interpretační rozbor:

Janu oslavuje lid a nazývá ji Pannou orleánskou. Jana působí velmi staticky a má odevzdaný výraz ve tváři. Začíná zpívat árii, v níž se odevzdává Bohu. Později se k ní přidává Karel VII a Giacomo.

Další Janina árie začíná v pomalém tempu, ve vysoké poloze nasazované v pianu. Náhle přechází do tempa rychlého, kde jsou náročné běhy a intonace. Je zde velice málo prostoru na hluboké nádechy. Zpěvačka musí udržet vedenou melodii pocitově v jednom místě. Dále v sobě musí udržet napětí, které potřebuje ke zvládnutí melodických frází. Jelikož je tento part technicky náročný, je těžké, aby se zpěvačka při zpěvu na jevišti pohybovala. Herecky se na této árii nedá mnoho ukázat. Zpěvačka zpívá za doprovodu sboru a místy se přidává Giacomo a Karel VII.

3. dějství

Johanka je zajata anglickými vojáky. Později leží spoutaná řetězy ve věži a prosí Boha o odpuštění. Její otec Jakub ji pozoruje při modlitbách a uvěří, že její

hlasy jsou skutečné. Rozhodne se, že ji osvobodí a společně pospíchají na pomoc potácejícím se Francouzům. Pod Janiným vedením se Francouzi dostávají do vedení, ale ona je zraněna. Po chvíli umírá a zatím, co ji ostatní oplakávají, ona vidí anděly a otvírající se nebesa. Jakmile se král dozví o vítězství Francie a Johančině smrti zpívá árii „Quale al piú fido amico“ (Která z mých nejoprávněnějších přátel).

Hudebně interpretační rozbor:

Jana se ocitá ve vězení. Zpívá árii, která je rychlém tempu a kde je dominantní doprovod orchestru, který připomíná rychlý pochod. Zpěvačka ztvárňující Janu se musí dokonale soustředit, aby byla přesná rytmicky. Měla by dávat důraz na vyslovení konsonant, které pomohou dodat árii ostrost. Jelikož je Jana zoufalá, měla by zpěvačka zpívat sugestivně a v jakémsi afektu.

Následuje kontrastní árie, která je v pomalém tempu a měla by být zazpívána v širokém legatu. Jsou pro ni typické dlouze položené první doby. Orchester hraje doprovod valčíku. Ke zpěvačce se přidává Giacomo a ke konci duetu zpívá zpěvačka náročnou kadenci, kde ukazuje svou výbornou techniku. V duetu se také objevují různé ozdoby.

Další duet je rovněž v rychlém tempu a jsou zde využité technické prvky, jako v předchozích áriích.

Jana na konci umírá a zpívá s blaženým výrazem ve tváři.

3 Petr Iljič Čajkovskij – Panna orleánská

Z operního díla Petra Iljiče Čajkovského se hrají převážně Evžen Oněgin a Piková dáma, přestože jeho ostatní opery obsahují také výborné náměty, dramaturgicky jsou výborné a hudba je krásná. Zatímco většina oper Čajkovského vychází z ruské historie, nebo z nějakého zpracovaného ruského námětu, Panna orleánská byla napsána na známé události francouzských dějin.

Opera je o čtyřech dějstvích a šesti scénách. Čajkovského libreto je napsané podle stejnojmenné hry: Die Jungfrau von Orleans od Friedricha Schillera, které přeložil Vasilij Andrejevič Žukovskij. Schiller příběh Jany z Arku příliš dramatizuje, v rámci zobrazení jejího duševního boje, o čemž vlastně nikdo nic neví přesně a také ji příliš romantizuje. Jana z Arku je u Schillera a také následně u Čajkovského pokoušena nástrahami obyčejného občanského života. Zprvu je to v její rodné vesnici, kde má předurčeného ženicha a poté se zamiluje do anglického vojáka. Láska a vášně ji nutí opustit dílo, ke kterému ji vyzývají „nebeské hlasy“ – má zachránit Francii před anglickou okupací. Jelikož má Jana pocit viny, že zradila své hlasy a poslání, nebrání se, i když je obviněna z čarodějnictví. Nakonec Jana odolává svodům života a nebrání se svému odsouzení a také odmítá pomoc svého anglického milence. Stejně jako u Verdiho Jany z Arku se také u Čajkovského objevuje zvláštní motiv a to, že první, kdo nařkne Janu z čarodějnictví, je její vlastní otec.

Čajkovskij uvažoval o zhudebnění Johanky z Arku již od roku 1878, jelikož drama Friedricha Schillera mělo v devatenáctém století v Rusku velkou popularitu, díky Žukovského překladu. Čajkovskij chtěl po uvedení inscenace Evžen Oněgin vytvořit dílo velkolepé a tragické a zvolil si světový námět, aby lépe pronikl na evropská jeviště. Panna orleánská se opravdu stala první Čajkovského operou, která pronikla za hranice Ruska. Roku 1882 byla uvedena v Praze.

Na opeře začal skladatel pracovat na konci roku 1878 a dokončil ji asi po devíti měsících. První uvedení bylo v únoru 1881 v Mariánském divadle v Petrohradu a dirigoval ji Eduard Nápravník, kterému byla opera věnována.

Čajkovského pravděpodobně fascinoval vnitřní boj Jany, jelikož ho vykresluje bohatou hudbou, která je naplněna mnoha emocemi.

3.1 Obsazení postav

Johanka z Arku – mezzosoprán, někdy soprán

Charles VII. (král Francie) – tenor

Agnes Sorel (milénka krále) – soprán

Dunois (francouzský voják) – baryton

Lionel (burgundský voják) – baryton

Arcibiskup – bas

Raimond (přítel Jany) – tenor

Thibaut (otec Jany) – bas

Bertrand (zemědělec) – bas

Lauret – bas

Voják – bas

Anděl – soprán

Sbor (dvořané a dvorní dámy, šašci, francouzští a angličtí vojáci, klauni, rytíři, mniši, cigáni, trpaslíci, lidé, potulní zpěváci)

3.2 Rozbor postavy Jany u Čajkovského

Postava Jany u Čajkovského Panny orleánské patří k největším mezzosopránovým rolím. Je velice náročná pěvecky i herecky. Zpěvačka musí být dokonale vybavena hlasově a ovládat dokonalou pěveckou techniku, aby tento part mohla vůbec zazpívat. Musí ovládat především dechovou oporu, jež je základem pěvecké techniky. Pro mezzosoprán je role Jany rozsahově náročná. Dle mého názoru si zpěvačka v této opeře skoro vůbec neodpočine.

Tato postava není náročná pouze pěvecky, ale je důležité, aby zpěvačka byla i vynikající herečkou, jelikož pěvecký part je důležitý spojit s dramatickým projevem, který se dále objevuje i v hlasu. Jana je vážná postava, která prožívá

na jevišti mnoho pocitů. Jsou to pocity radostného mládí, dále pocity vytržení při rozhovoru s nadpřirozenými hlasy, pocity zamilovanosti, které jsou naopak charakteristické pro obyčejného člověka a pocity velké odvahy. Na konci opery se objevují také pocity velkého zoufalství. Všechny tyto nálady musí být zpěvačka, která chce zpívat Janu z Arku, schopná zahrát, během krátkého času stráveného na jevišti.

Nejtěžší pro zpěvačku je, aby si dokázala udržet správné napětí, které se objevuje především v hereckém výrazu, ale také v hlase. Zpěvačka musí dobře rozkládat i své fyzické síly, protože většina árií je velmi dlouhých a technicky náročných. Tato role je psaná pro dramatický hlas, pro který je příznačná dynamika forte, převážně v dramatických úsecích, kde je Johanka plná odhodlání. Opera je monumentální a není možné, aby ji zpívaly lyrické hlasy.

Viděla jsem provedení opery v hlavní roli se zpěvačkou Ninou Rautio a považuji ho za výborné. Velice se mi líbí ztvárnění scény, která je svým způsobem jednoduchá a vynikají na ni důležité motivy, které dokreslují situace, jež probíhají na jevišti. Nina Rautio Janu z Arku ztvárňuje výborně, především po pěvecké stránce, do které vkládá dramatický výraz. Myslím, že herecky by mohla na výraz ještě v některých situacích přidat. Čajkovského Jana z Arku vybízí k velkým emocím. Náročnost díla a jeho monumentálnost jsou příčinou toho, že se v České republice hraje zřídka.

1. dějství

Děj se odehrává ve Francii na počátku 15. Století. Dívky zdobí na návsi dub a zpívají si písně. Thibaut, otec Jany, je smutný nad jejich lhostejností k situaci, která se odehrává v zemi. Chce provdat svou sedmnáctiletou Johanku za Raimonda, ale ona odmítá, protože musí následovat cestu, kterou ji vybrala nebesa. Otec je zuřivý a obviňuje ji z kontaktu s ďáblem. Najednou začínají zvonit zvony a přichází zpráva, která oznamuje pád Paříže a obléhání Orleans. Zoufalí lidé se modlí za spásu Francie a vystupuje Johanka, která slyší hlasy andělů a prorokuje vítězství Francie.

Hudebně interpretační rozbor:

Začátek opery připravuje předehra, která posluchače uvádí do celého příběhu, jenž začíná životem ve vesnici, kterou obklopuje nádherná příroda. Flétny svým zvukem připodobňují např. zpěv ptáků, harfa bublání potoku a celý zvuk orchestru, připomíná přírodu, ve které znějí různé zvuky. Předehra také obsahuje části, kde jsou velké gradace, charakterizující bitvu a velké drama. Objevují se zde také různé motivy, které skladatel využívá následně v celé opeře.

Jakmile se otevře opona, divák je vtažen do prostředí prosté vesnice a jiného světa, jenž je znázorněn vyvýšenou scénou. Uprostřed scény na zemi sedí zamyšlená Johanka opírající se o pastýřskou hůl. Johanka má zasněný obličej a neprojevuje na odiv žádné pocity. Má na sobě šedivý šat, který je symbolem chudoby.

Jana začíná poprvé zpívat v tercetu, společně se svým otcem Thibautem a Raimondem, za kterého ji chce otec provdat. Janin zpěv je velmi smutný, jelikož ví, že musí splnit své poslání a odmítá v něm Raimonda. Rozsah Janina partu je zde mimořádně velký. Objevují se zde vypjatá místa, která jsou ve velmi vysoké a naopak ve velmi hluboké poloze. Na konci tercetu se přidává také sbor, což působí velmi efektně. Tento tercet je pro všechny velice výrazovou záležitostí a přináší mnoho pocitů, které v sobě skrývá každá postava. Jana podtrhuje svůj smutek v místech, kdy zpívá v hluboké poloze, kde tak může vyniknout její temná barva hlasu.

Velmi efektní je také scéna se sborem, kde sbor zpívá o Božím smilování a Jana přijímá svůj kříž. Poté začíná zpívat Jana k lidu, árii o naději. Tuto árii považuji za nejnáročnější z celého 1. dějství. Je neustále v dynamice forte a vysoké poloze. Výraz musí být naprosto přesvědčivý a dramatický. Je velice náročné nenechat se strhnout přílišnými emocemi, ke kterým tato árie vybízí. Zpěvačka si musí udržet správné napětí v těle a především se soustředit na technickou stránku zpěvu. Jsou zde obsaženy všechny náročně složky zpěvu. Náročnost polohová, pohybující se neustále v přechodné poloze hlasu, náročnost dechová a výrazová. Dále musí obsahovat dokonalou srozumitelnost textu.

Zpěvačka Nina Rautio, která ztvárňuje postavu Jany, je dle mého názoru hlasově výborná a pěveckou techniku ovládá výborně. Považuji tuto árii za nejlépe vydařenou z celého dějství, jelikož se do ní zpěvačka dokázala zcela ponořit a předat

pocity, které tato árie vyžaduje. Árie předchozí byly krásně zazpívané, ale vybízely k daleko větším emocím.

Následuje jedna z nejslavnějších mezzosopránových árií. Na začátku této árie se loučí se svým rodným krajem, luhy, háji a potoky. Tento motiv vyjadřuje vzpomínky a Johančinu lásku ke svému rodnému kraji. Johanka ho zpívá jako by zasněně a smutně. Tato část není rozsahově náročná, probíhá v docela klidném tempu a je v dynamice mezzoforte, nebo se může zpívat v pianu.

Střední část árie začíná být velice dramatická a tempo se mění z klidného na rychlé. Tato část je celá v dynamice forte a směřuje tempově, melodicky i výrazově k vrcholu A2. V této části zpívá o tom, jak tasí meč, vidí vojsko a zvolává k Bohu, protože její srdce teskní a strádá.

Ve třetí části se opět vrací motiv začátku. Zde se loučí se svým rodným krajem na věky a zcela se odevzdává do Božích rukou. Toto téma ke konci graduje znovu k vrcholu A2, které by mělo být dlouze drženo. Měl by zde být vrchol celé opery.

Árie je technicky náročná, jelikož je zde zapotřebí odstínění melodických frází, tempa a dynamiky. V 1. a 3. části musí být široké legato se spojením dokonalé výslovnosti. Střední část je nejnáročnější, protože napětí se zde neustále stupňuje s každou větou. Tato část je často v přechodné poloze, kde je zapotřebí nejvíce dechové opory. Přejít do 3. části je také velice náročný, jelikož následuje po nejtěžším místě árie. Zpěvačka si musí dobře rozložit své síly.

Konec dějství zakončuje árie, kde se objevuje téma, které je charakteristické pro tuto operu a objevuje se v opeře několikrát. Jana je v této árii převlečena do vojenského šatu. V její tváři je velký smutek a obavy. Až ke konci árie v sobě nachází opět odvahu, se kterou jde vstříc svému osudu.

2. dějství

Na hradě Chinon probíhá veselí. Pěvci zpívají a tančí, šašci baví krále Karla VII., který má po boku svou milenkou Agnes Sorelovou. Ani vzhled rytíře Laureta smrtelně zraněného v bitvě, nebo odchod statečného rytíře Dunoise, který přichází králi sdělit, že je pokladna prázdná, nepohne s královým rozhodnutím odebrat se na ústup. Mezitím Agnes přichází se svou nabídkou financovat válku. Dále

přichází arcibiskup ohlásit zázrak: Francouzi vyhráli díky dívce, která byla v čele vojska. Jana předstupuje před krále a vypráví mu svůj životní příběh a král se rozhodne ji světit armádu. Podmínkou je zachování panenství.

Hudebně interpretační rozbor:

Jana přichází před krále Karla VII., který má po boku Agnes Sorelovou. Jana má radostný výraz ve tváři, začíná zpívat lyricky a odevzdaně ke králi (v absolutním legatu!) o tom, jak ho viděla s korunou na hlavě na trůnu. Zaznívá dialog, ve kterém zpívá Jana společně s Karlem. Jana Karlovi vysvětluje, co má dělat a zpívá velmi sugestivně a přesvědčivě. S přibývajícím důrazností se stupňuje napětí v hlase i dynamika.

Další Janina árie je lyričtějšího charakteru. Důležité je frázování a široké legato. Často se střídá vysoká poloha s hlubokou. Árie je velice niterná a lze ji zpívat v pianu a až ke konci vygradovat do forte. Doprovod orchestru je jemný a objevují se místa, kde zpívá Jana bez doprovodu. Zpěvačka musí udržet přesnou intonaci a zpívat široké fráze.

Poté Karel svěřuje Janě vojsko a ona přijímá svůj úkol. Zpívá s velkým nasazením v hlase i výrazu.

3. dějství

Scéna 1

V hustém lese čelí Jana duelu s burgundským rytířem Lionelem. Ten je zraněn, padá k zemi a ztrácí svou přilbu. Jana vidí jeho krásnou tvář a odmítá ho zabít, protože se do něj zamiluje a on do ní také. Lionel se rozhodl přestoupit na stranu Francouzů a Dunois, který právě přijel, mu podává meč.

Scéna 2

V Remeši lidé oslavují krále a Janino vítězství. Její otec Thibaut je nešťastný, protože věří, že je jeho dcera v moci ďábla a rozhodne se zachránit její duši, i když bude muset obětovat její život. Vystoupí před ni a krále a veřejně ji obviňuje z toho, že je ve spojení s ďáblem a pokládá otázku, zda je čistá či nečistá. Na otázku Jana nereaguje, protože ji trápí láska k Lionelovi a cítí se provinile. Dunois se jí snaží hájit a Lionel ji prosí, aby utekla, ale ona ho obviňuje z toho, že jejich láska je příčinou jejího pádu.

Hudebně interpretační rozbor:

Scéna 1

Dějství začíná soubojem Jany a anglického vojáka. Souboj podtrhuje hudba, ve které jsou dominantní bicí a smyčcové nástroje. Zaznívá duet Jany a vojáka. Oba mají rozzuřený výraz v hlase i ve tváři. Především z Janina projevu je cítit velká síla, kterou hudebně podtrhuje stupňující se gradace v orchestru. V této árii by se měla zpěvačka soustředit na přesnou výslovnost konsonant, aby vynikla srozumitelnost textu.

V následujícím duetu se do sebe oba protagonisté zamilují. Voják vyznává Janě lásku a ona začíná zpívat o svém zoufalství, protože také podlehla svým citům k němu. Árie vyžaduje velkou procítěnost, obrovské legato a vyklenutí jednotlivých frází.

Scéna 2

Jana se ocitá při korunovaci krále Karla. Thibaut ji přede všemi obviňuje, že je spolčena s ďáblem. Zaznívá část, ve které zpívá sbor, Jana, Thibaut, kardinál i král Karel VII. Jana zpívá ve vysoké poloze a její hlas vyniká nade všemi. Sbor, ostatní sólisté a orchestr dotváří krásnou hudbu, ve které se objevuje několik nových hudebních témat. Zpěvačka ztvárňující postavu se zde nemusí soustředit na herecký výraz, jelikož skladatel napsal tento part tak, že hudba sama o sobě přináší veškeré emoce a atmosféru.

4. dějství

Scéna 1

Johanka je sama v lese a proklíná všechny, kteří jsou příčinou jejího trápení. Najednou se objevuje Lionel, který je zoufalý a říká, že se nemůže ubránit pocitům lásky. Oba skončí v náručí a náhle zaznívá sbor andělů, který ji připomíná, že zradila božské poslání, a proto musí trpět, ale že vše bude přijato v nebi. Jejich štěstí trvá pouze chvíli, protože se objevují burgundští vojáci. Zabíjejí Lionela a Janu odvázejí pryč.

Scéna 2

Na Rouenském náměstí je připraven oheň a Jana má být upálena jako čarodějnice. Náměstí je plné lidí, kteří nevěří, že trest pro Janu je spravedlivý. Jana je vedena s křížem v ruce ke kůlu, svěřuje se Bohu a je připravena čelit smrti. Kůl je zapálený a Jana slyší hlasy andělů oznamující odpuštění.

Hudebně interpretační rozbor:

Jana stojí uprostřed lesa a zpívá dlouhou árii náročnou svou polohou, jelikož se stále pohybuje na přechodných tónech ve vysoké poloze. Melodie směřuje k vrcholu C3. Zpěvačka musí výborně pracovat s dechem a neustále se snažit o pocit volnosti.

Po náročné árii, zaznívá duet Jany a jejího milovaného vojáka. Zpěvačka by měla předvést krásná nosná piana a svůj hlasový rozsah, sahající téměř 2 oktávy.

Její milenec je v lese zabit. Jana se ocitá na hranici a prosí Boha o slitování. Nastává vrchol celé opery. Jana je zprvu vystrašená, ale postupně se v její tváři objevuje odevzdanost a smíření. Na konci zaznívá monumentální zvuk sboru a orchestru a Jana zpívá své poslední věty a umírá.

4 Arthur Honegger - Jana z Arku na hranici

Arthur Honegger (1892 – 1955) byl už ve Francii a v celém hudebním světě velice uznávaným skladatelem, když komponoval v letech 1934 – 1935 dramatické či scénické oratorium *Jana z Arku na hranici*.

Po úspěšném uvedení díla *Král David* vstoupil skladatel na mezinárodní scénu. Poté komponoval *Juditu*, *Výkřiky světa*, *Pacifik 231*, *Rugby*, *Antigonu* a *1. Symfonii*. Oratorium *Jana z Arku na hranici* začalo vznikat teprve tehdy, když se setkal s básníkem a dramatikem Paulem Claudem. Honegger, stejně jako Paul Claudel, hledal pro svá díla křesťanský a spirituální námět, přičemž oba směřovali k lyricko – dramatickým formám. Umělci se spolu setkali díky herečce a tanečnici Idě Rubinsteinové, pro kterou Honegger zkomponoval „tonální představení“ *Amphion* a „mimo – melodram“ *Semiramis*.

Dílo *Jana z Arku na hranici* vzniklo na objednávku a Honegger na díle pracoval velmi rychle. Dílo však po dokončení čekalo na své první uvedení ještě celé tři roky. R. 1938 bylo provedeno Paulem Sacherem koncertně v Basileji a první scénické provedení bylo ve Velké opeře v Paříži r. 1950. Po tomto představení se dílo začalo hrát po celém světě.

4.1 Zpracování Jany z Arku na hranici

Honeggerovo zpracování příběhu *Johanky z Arku* je založeno na tom, že v ústřední scéně „na hranici“, tedy před smrtí, se Janě promítá celý život jako série klíčových okamžiků, ve kterých se promítají časové roviny života a zjevují se jí historické a smyšlené postavy zobrazené v podobenstvích.

Při nastudování *Jany z Arku* zpěváci nejdříve lomili rukama a stěžovali si, jak je to komplikovaná hudba především z hlediska akcentování. Po nastudování, ale přicházeli za Honeggerem a říkali, že si už nedovedou představit, že by se dílo

dalo zpívat i jinak. Akcentování jim pomáhalo obzvláště v okamžicích, kdy zpívali vysokou polohu a v rychlém tempu.¹

Obecenstvo na tyto akcenty reagovalo velice pozitivně. Honegger ve své knize *Jsem skladatel* napsal, že když zpívá sbor větu: „Louée soit notre SOEUR Jeanne, qui est Debout, pour TOUjours, comme une FLAMME, au Milieu de la FRANCE!“ (HONEGGER, Arthur a Bernard GAVOTY. *Jsem skladatel*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1967, s. 102.), posluchači byli ohromeni jak akcentem, tak i její melodickou a harmonickou krásou.

Toto akcentování použil Honegger také ve svém díle *Antigona*, kde ho přivedl do krajnosti. Podpory se dočkal také od Paula Claudela a Paula Valéryho. Používáním tohoto akcentování chtěl navrátit přirozenost francouzskému zpěvu.

Ke složitému textu Paula Claudela přistupoval Honegger zpočátku s jistými rozpaky, ale když si uvědomil, že prolínáním několika časových rovin dá dílu jistý spád a gradaci, úplně se pro dílo nadchl. Později ve své knize „*Jsem skladatel*“ píše: „Claudelův přínos byl tak velký, že se nepovažuji za jejího skutečného autora, ale za pouhého spolupracovníka.“ (HONEGGER, Arthur a Bernard GAVOTY. *Jsem skladatel*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1967, s. 104). Dále zmiňuje: „K největším radostem mého života patří, že mým libretistou byl Paul Claudel – pokud vůbec lze označit tak úžasné básně jako *Janu z Arku na hranici* nebo *Tanec mrtvých* za libreta“ (HONEGGER, Arthur a Bernard GAVOTY. *Jsem skladatel*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1967, s. 116).

Když Honegger popisuje spolupráci s Paulem Claudelem, nemůže najít slova, která by vystihla spokojenost s ním. Popisuje, že bylo velice snadné zhudebnit obraz, který mu předložil Claudel k první scéně *Jany z Arku*. Popsal mu, jak má jít děj obrazu za sebou. Např. kolikrát má zaštekát pes, kdy má nastoupit orchestr napodobující vzlykot, nebo smích, kdy má být ticho, kdy naopak má zpívat sbor a dokonce, kdy má být *diminuendo* a *crescendo*.

Honegger popisuje, že skladatel pouze předloženou partituru a hudební atmosféru realizuje zvukem. Řekl, že když Paul Claudel četl svůj text, hudební reliéf vystoupil velice jasně a přesně každému, kdo měl jen trochu rozvinutou hudební

1. HONEGGER, Arthur a Bernard GAVOTY. *Jsem skladatel*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1967¹

fantazii. Prvotní úspěch oratoria nastal během druhé světové války. Honegger a Claudel přidali prolog, který předpovídal osvobození z německé okupace, jenž měl obrovský úspěch.

Toto dílo je jednotné ve všech úrovních. Prolínají se zde zpívané a mluvené pasáže, které jsou doprovázené orchestrální hudbou. Velmi specifické je i využití nástrojů v orchestru. Například místo lesních rohů hrají saxofony a jsou zde využity Martenotovy vlny, což je zvláštní elektronický nástroj, vynalezený v roce 1928. Další zvláštností je, že hlavní role Jany a bratra Dominika jsou mluvené - na rozdíl od ostatních rolí.

Není divu, že po svém prvním uvedení, se Jana z Arku na hranici stala velice žádaným repertoárovým číslem světových pódíí. Kvůli velice náročnému nastudování se však hraje zřídka.

Také v České republice byla již několikrát uvedena. V paměti zůstává nastudování České filharmonie z roku 1970 pod taktovkou Václava Neumana. Dále uvedení Plzeňské filharmonie za řízení dirigenta Josefa Maláta s Markétou Hrubešovou a Otakarem Brouskem v hlavních mluvených rolích Jany a bratra Dominika.

V Brně byla uvedena scénicky v roce 1969 pod taktovkou Václava Noska a v režijním nastudování Miloše Wasserbauera, hlavní mluvené party tlumočili Jana Hlaváčová a Otakar Dadák. O dvacet let později, na konci března 1979, pak nastudoval dílo koncertně František Jílek se Státní filharmonií Brno a s hlavními představiteli Janou Rudnickou a Milanem Páskem.

Oratorium zaznělo také v Brně v hale Rondo k příležitosti 45. ročníku festivalu Moravský podziim 14. října 2010 za řízení dirigenta a sbormistra Jakuba Kleckera a v režii Stanislava Moši. Na představení účinkoval Pražský filharmonický sbor společně s ostravskou Janáčkovou filharmonií, brněnská Kantiléna a tanečníci Městského divadla Brno. Do mluvené role Jany byla obsazena absolventka JAMU Světlana Slováková a taktéž mluvenou roli bratra Dominika úžasně ztvárnil herec Ladislav Lakomý. Zpívané role, Pannu Marii a Svatou Markétu, představila Jana Doležilková, Svatou Kateřinu zpívala Kateřina Jalovcová a dále se zde představil Jozef Kudlák a Jan Šťáva jako Herold.

Děj začíná roku 1400, kdy je zobrazena Francie celá ve tmě. Probíhá zde však prolínání času. Historie se střídá se současností. Autor tím chtěl ukázat na některé problémy společnosti, které se objevují ve všech dobách. Samozřejmě je převážně na režisérovi, jakým způsobem dílo pojme.

Hlavní postavou oratoria je venkovská devatenáctiletá dívka Jana z Arku, jež je symbolem čistoty a velikosti doby, která patřila k těm nejhorším v dějinách jejího rodného kraje. V dobách, kdy se ve Francii zvrhla nekonečně vleklá stoletá válka v drancující přepady a pustošení, kdy se stal z burgundského vévodství samostatný stát, jež za pomoci Angličanů ničí poslední zbytky Francie, se objevuje na francouzském panství devatenáctiletá pasačka, která tvrdí, že jí posílají hlasy z nebes, aby sjednotila francouzský lid a dosadila dauphina Karla z Valois na trůn.

Její prvním zázrakem bylo, že vůbec přesvědčila dauphina, aby ji vyslechl a poslal ji do následujících bitev, které vyhrála. Nakonec však byla zradou zajata Burgundany a král se od ní distancoval. Byla prodána Angličanům a u církevního soudu byla odsouzena jako kacířka a čarodějnice.

Oratorium začíná scénou, kdy se Jana setkává u hořícího kůlu s bratrem Dominikem, který listuje v knize jejího života a ukazuje pozadí a události, jež ji dovedly až k samotnému soudu. Jana se ho ptá, proč byla odsouzena a jak se to stalo. Bratr Dominik ji odpověděl, že to byla „Hra v karty“, v níž se rozhodl její osud. Narážel tak na politickou bažinu, ve které se mladičká Jana ocitla pod vodou. Paul Claudel se rozhodl, že všechny představitele soudu zobrazí jako zvířata.

Soudce u soudu byl příhodně pojmenován, jako Petr Cauchon (znějící jako cochon, francouzsky prase) a skutečně byl i jako prase zobrazen. Petr Cauchon byl ve skutečnosti mistrem na pařížské univerzitě a biskupem beauvaiským, který měl největší podíl na odsouzení Jany. Ostatní soudci byli zobrazeni jako osel a ovce. Zobrazení zvířat podtrhuje absurditu celého procesu.

U soudu vystupují královští vůdcové - anglický, francouzský a burgundský, dále Vilhelm z Flavy – kapitán z Compiègne, Jan Lucemburský, jenž Janu zajal a prodal Angličanům. Mezi dalšími byli – vévoda z Bedfordu, který Janu koupil a dal k soudu a nakonec Regnault z Chartres, jenž neudělal nic pro Janinu záchranu.

Ve scéně, kdy probíhá korunovace krále, se objevuje jako alegorie lidová postava kmotra Pytle a Matky Bečky. Mají být jakýmsi znázorněním úrodné severní a vinorodé jižní části Francie, která se za pomoci Jany spojila.

Hlasy, které k ní neustále promlouvaly, patřily sv. Kateřině a sv. Markétě. Právě ony byly její patronky.

4.2 Průběh děje

Oratorium je rozděleno do několika scén, ve kterých pobíhají jednotlivé obrazy:

1. scéna: Je ticho, temná noc a najednou zavyje pes, který je znamením zlé moci. Ze tmy se začínají ozývat šeptající zvuky, jež se stupňují v hlasité výkřiky. Volají „JANO, JANO!“

2. scéna: Začíná se vyjasňovat a Jana je připoutána ke kůlu. Bratr Dominik, zakladatel dominikánského řádu, předčítá Janě historii křížové cesty. Jana zpětně prožívá své odsouzení.

3. scéna: Jana slyší hlasy, jež ji odsuzují k smrti ohněm. Nedokáže pochopit lid, který ji dříve oslavoval a teď ji chce upálit. Volají na ní „Kacířka! Čarodějnice a odpadlice!“ Bratr Dominik vysvětluje, že se proti ní neobrátil lid, ale bestie.

4. scéna: Probíhá soudní přelíčení a proti Janě vystupuje předseda – prase, dále vystupuje písař- osel a přísedící ovce. Objevuje se zde ještě tygr, had a liška, ale ty se chovají rezervovaně. Při procesu jsou překrucována fakta a Janě jsou pokládány záludné otázky, které ji mají usvědčit a odsoudit k trestu smrti.

5. scéna: Jana je špatná z toho, co vidí a bratr Dominik jí vysvětluje, že jejím osudem byli soudci, které ovládal ďábel.

6. scéna: Probíhá groteskní, pantomimická karetní hra, kde vystupují čtyři králové za doprovodu svých dam, které jsou symbolem neřestí. Francouzského krále doprovází pošetilost, anglického krále povýšenost, vévodu burgundského lakota a smrt doprovází chlípčnost. Panovníci si vyměňují svá místa, zatímco dámy zůstávají na svých. Dále zde vystupují chlípční spodkové – Vévoda z Bedfordu, Jan Lucemburský, Vilhelm z Flavy, Regnault z Chartres. Právě oni rozhodují o tom, jak hra dopadne.

7. scéna: Zaznívá zvuk umíráčku a Jana slyší hlas svých patronek - Svaté Kateřiny a svaté Markéty.

8. scéna. Jana si oživuje vzpomínky ze svého dětství. Vidí a slyší hlasy bezstarostných lidí ve vesnici Domrény, kteří se veselí při vánoční slavnosti. Poté v ní bratr Dominik vyvolává svým čtením vzpomínku na korunovaci v Remeši a Jana se ptá, proč ji odsuzují, když Karla VII. korunují.

9. scéna: Jana si ještě jednou vybavuje své nejkrásnější vzpomínky. Archanděla Gabriela, jenž jí dává svůj meč a slibuje vítězství Francie. Zaznívá její dětská písnička a slyší nebeské hlasy, které ale prostupují nenávistné zvuky.

10. scéna: Život Jany je u konce a bratr Dominik ji opouští. Čeká ji smrt a Matka Boží ji utěšuje slovy, že není sama. Začínají ji obklopovat plameny, které ji zároveň osvobozují k životu v nebi. Nakonec z ní všechna pouta spadnou.

4.3 Rozbor postavy Jany u Honeggera

Na rozdíl od Verdiho a Čajkovského je Honeggerova Jana z Arku mluvená role. Johanka je zobrazována jako prosté venkovské děvče a ne jako bojovnice. Také je Jana víceméně statická postava. Honeggerovo zpracování Jany z Arku vychází nejvíce z legendy o Svaté Janě.

Měla jsem možnost vyslechnout více nahrávek. Dle mého názoru je projev Jany ve francouzských nahrávkách velmi patetický - na rozdíl od českého provedení. Myslím si, že je to dáno tím, že u nás máme velkou tradici melodramů, kterou založil Jiří Antonín Benda a ke světové dokonalosti rozvinul Zdeněk Fibich (viz jeho melodramy a trilogie Hippodamie).

Herečka, představující Janu musí umět vnímat hudbu, musí mít dokonalou dikci a nosný hlas, i když se některá provedení dělají na mikrofon. Herečka musí mít dobré technické předpoklady a měla by mít v sobě jistou míru empatie.

Některé pasáže jsou podbarveny jemným doprovodem a objevují se pasáže bez doprovodu. 20. století staví zpěv na úroveň orchestru. Objevují se zde zpívané role Kateřiny a Markéty, Jana a bratr Dominik jsou role mluvené, kromě jediné Janiny písně. Tím, že hlavní role je mluvená, herečka se může daleko lépe soustředit

na herecký projev a používat drobné nuance. Může se tak daleko lépe do role ponořit. Když zpěvačka musí i zpívat, je to daleko náročnější.

U Čajkovského a Verdiho zpěvačce napomáhá v hereckém výrazu melodie, která ji vede, ale u Honeggera musí herečka vycházet pouze z vlastního prožitku a cítění. Téměř všechny Janiny výstupy jsou vedeny jako dialog.

Jediná Janina píseň je Trimazo, které by se mělo zpívat prostě, skoro dětsky a zpěv by měl vycházet z přirozeného hlasu. Jana touto písní navazuje na dětský sbor. Oproti áriím herečka nemusí vycházet z hlavového tónu a nemusí využívat dovednosti, které jsou důležité pro operní zpěv. Jde zde spíš o prostý lidový popěvek.

Inscenace se může provádět různými způsoby. Někteří inscenátoři k tomu přistupují podle instrukcí skladatele. Např. bratr Dominik sedí u paty sloupu u Jany apod.

Jiní inscenátoři jako např. Stanislav Moša naddimenzoval kostýmy, aby lépe vystihly charaktery postav a Jana nebyla statická. Často pobíhala po jevišti.

5 Závěr

Ve své práci jsem se snažila co nejobjektivněji a nejpravdivěji vystihnout postavu Jany z Arku v hudbě.

Při poslechu uvedených děl jsem si uvědomila, že je možné stejné téma pojmout jakýmkoliv způsobem. Všechna díla pro mě byla velice zajímavá. U každého z nich je poznat, v které době bylo napsáno a také kdo jej zkomponoval. Např. u P. I. Čajkovského se nedá zapřít ruská kultura, která se objevuje převážně v doprovodu, ale také ve zpěvu. Také srovnání doprovodu s operou Verdiho je podstatné. U Čajkovského je kladen daleko větší důraz na monumentálnost a často se témata objevují jak v doprovodu, tak i ve zpěvu. Skladatel napsal tuto operu především pro zpěváky, kteří jsou obdařeni velkým hlasem, a celou operu pojal velice dramaticky.

Na rozdíl od Čajkovského staví G. Verdi orchestr převážně do role doprovodné. Často je zpěv doprovázen pouze akordy a v některých místech zní pouze zpěvní linka. Verdi klade důraz především na dokonalý pěvecký přednes, v němž může zpěvačka ukázat veškeré prvky pěvecké techniky (piano, velké skoky, ozdoby, běhy, legato).

U Honeggera je doprovod orchestru jako v celém 20. století rovný zpěvu. Nelze však úplně srovnávat postavu Jany od Honeggera s Verdiho a Čajkovského Janou, jelikož u Honeggera je Jana mluvená role a skladatel napsal její výstupy jako melodram. Oproti Čajkovskému a Verdimu je zde daleko větší prostor pro herecký prožitek. Soustředit se na zpěv a současně na výraz, je dle mého názoru daleko náročnější, než hrát pouze postavu. Díky tomu, že zpěvačka pouze hraje a je doprovázena hudbou, působí dílo daleko opravdověji a dramatictější. Myslím si, že Honeggerovi se nejlépe povedlo zobrazit skutečnou postavu Jany, která vychází z legendy o Panně orleánské.

Verdi a Čajkovskij sice také vycházeli do jisté míry z legendy, ale některé situace v příběhu pozměnili. U Verdiho se liší příběh hlavně tím, že se do Jany zamiluje král a Jana místo na hranici umírá v boji. U Čajkovského se zase Jana zamiluje do burgundského vojáka a zrazuje své hlasy z nebes, je zde ukázána

jako slabá lidská bytost. U Honeggera není Jana bojovnice jako u Čajkovského a Verdiho, ale pouze jako prostá venkovská dívka.

Dle mého názoru může být role Jana z Arku pro každou zpěvačku velice zajímavá ve všech třech uvedených dílech. Pro mě by bylo jednou velkou výzvou, zazpívat si Pannu orleánskou od Čajkovského a považuji tuto roli jako vrchol zpěvu u mezzosopránu.

6 Seznam informačních zdrojů:

Literatura:

HONEGGER, Arthur a Bernard GAVOTY. *Jsem skladatel*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1967

WOHL, Louis de, *Svatá Jana z Arku*. 1736 vyd. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2012, ISBN 978-80-719-625-9

HONEGGER, Jeanne D'Arc au Bucher, une cantate de Noel, booklet, Supraphon, 11 0557-2 212

TCHAIKOVSKY, The Maid of Orleans, Booklet editors: Agnes Klingenberg, Shelagh Hughes 4509941913

VERDI, Giuseppe, Giovanna D'Arco, booklet 9031-71478-3

Prameny:

CD, HONEGGER, Arthur, de noel Jeanne D'Arc au Bucher, une cantate, Supraphon 596911055724

VHS, TCHAIKOVSKY, The Maid of Orleans, 4509941913

VHS, VERDI, Giuseppe, Giovanna D'Arco, 9031-71478-3

Využití materiálů dramaturga Divadla Josefa Kajetána Tyla v Plzni Zbyňka Brabce

Internet:

http://kultura.idnes.cz/jana-z-arku-jako-tablo-s-kousky-divadla-dha-/hudba.aspx?c=A040616_184147_hudba_kot

<http://www.kultura21.cz/aktualne/2063-jana-z-arku-na-hranici>

<http://www.topzine.cz/jana-z-arku-bojovala-proti-anglicanum-v-brnenske-sportovni-hale>

http://www.ascolti.cz/opera/Giovanna%20d'Arco_Panna%20orle%C3%A1nsk%C3%A1_Giuseppe%20Verdi